

Wspomnienie o Tadeuszu Kotarbińskim (1886-1981)

Autor tekstu: **Daniel Krzewiński**

Kościół nie powinien rządzić nauką, jeśli nauka nie rządzi kościołem"
T.Kotarbiński

Tadeusz Kotarbiński urodził się 31 marca 1886 w Warszawie. Jego ojciec Miłosz Kotarbiński był malarzem, kompozytorem i dyrektorem Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie. Matka Ewa, z domu Koskowska, była pianistką, stryj zaś Józef Kotarbiński wybitnym dramaturgiem i aktorem. Zamiłowania artystyczne Kotarbińskiego, wyniesione z domu rodzinnego, były w nim żywe przez całe życie. W chwilach wolnych od zajęć zajmuje się on malarstwem i pisaniem wierszy. Kotarbiński był postacią mocno charakterystyczną głównie dzięki swym sarmackim wąsom i staroświeckiego sposobu ubierania. Był w oczach tych, którzy go znali osobą serdeczną, dowcipną i poważną. Wobec siebie samego i wobec innych zalecał stosować następujące zasady: 1. „lub robić coś”, 2. „Kochaj kogoś”, 3. „Nie bądź gałganem”, 4. „Żyj poważnie”. Realizując osobiście własny ideał życia, starał się zawsze ze spotkania z ludźmi wynieść jakąś korzyść intelektualną lub emocjonalną, dlatego też największą satysfakcję znajdował w niebanalnej wymianie myśli w gronie kolegów. Z odrobiną ironii powiadał, że jako patrona ma „najgorszego” świętego — Tadeusza, opiekuna spraw beznadziejnych.

Etyka Kotarbińskiego, jaką głosił publicznie, jest etyką laickiego ateisty. Centralnym wzorem tej etyki, jest spolegliwy opiekun ograniczonego kręgu bliskich - rodziny, przyjaciół, znajomych, na którym zawsze można polegać. Każdy, zdaniem Kotarbińskiego, zobowiązany jest tylko do tego, by pomagać, okazywać życzliwość, solidarność, lojalność, nie zaś by „miłować, jak siebie samego”. W obrębie filozofii główną jego doktryną jest reizm, zwany pansomatyzmem lub konkretyzmem. Dwa pierwsze terminy odnoszą się do ontologicznej, akcentowanej początkowo przez Kotarbińskiego wersji tego poglądu. Wedle tego poglądu zgodnego z materialistycznym punktem widzenia, istnieją tylko rzeczy, to znaczy ciała w rozumieniu fizykalnym. W najogólniejszym rozumieniu, semantyczna odmiana reizmu polega na traktowaniu wszelkich wypowiedzi, które zawierają miana cech, stosunków, zdarzeń, stanów itd., czyli tzw. onomatoidów, tj. nazw pozornych, jako wypowiedzi skrótowych, które powinny być przekładalne na zdania uwolnione od onomatoidów i zawierających jedynie nazwy rzetelne, nazwy rzeczy pewnych. Np. zamiast zdania „Choroba jest nieszczęściem” zdanie „Ktokolwiek jest chory, jest nieszczęśliwy”. Owa przekładalność wypowiedzi onomatoidalnych na pozbawione onomatoidów jest wedle zasad reizmu, warunkiem sensowności wyrażenia.

Cechy filozofii uprawianej przez Kotarbińskiego to: zainteresowanie językiem, stawianie wysokich wymagań poprawności słownemu kształtowaniu myśli, oraz merytoryczna zasada dociekania. Kotarbiński był jednym z najwybitniejszych przedstawicieli logiczno-filozoficznej szkoły lwowsko-warszawskiej. Ścisłe zespolenie działalności naukowej z dydaktyczną polega u Kotarbińskiego, nie tylko na równoległym uprawianiu badań, oraz zawodu nauczyciela, lecz także na tym, aby styl filozofowania odpowiadał ważnym z dydaktycznego punktu widzenia postulatami prostoty i zdrowego rozsądku.

Główną dziedziną badań Kotarbińskiego, wedle jego własnej opinii, jest prakseologia, czyli ogólna teoria sprawnego działania, dyscyplina naukowa, która to rozpatruje czyny pod kątem ich najogólniejszych walorów, tj. skuteczności, sprawności czy twórczości, a także klasyfikuje działania oraz ustala terminy swoiste. Jako prakseolog i właściwie twórca tej nauki Kotarbiński jest autorem fundamentalnego i przez znawców nazwanego pionierskim i wybitnym, dzieła: „Traktatu o dobrej robocie” [1]. Traktat ten obejmuje wyniki badań całego życia i nie ma on żadnych odpowiedników w literaturze światowej. Oprócz wymienionych kierunków badań Kotarbiński zajmuje się także historią logiki i jest w tej dziedzinie autorem podręcznikowego dzieła dla studentów: „Wykłady z dziejów logiki” [2], oraz szeregu innych prac o logice i metodologii. Znaczna część dorobku naukowego została zawarta w dwu tomowym: „Wyborze pism” [3].

Niemal drugie tyle, a więc jeszcze kilkadziesiąt pozycji, głównie z zakresu publicystyki, wystąpień okolicznościowych i twórczości literackiej, znaleźć można rozsiane po czasopiśmie. Jako publicysta zajmuje się Kotarbiński przede wszystkim działalnością związaną z kształtowaniem światopoglądu laickiego, postępowego, materialistycznego, tolerancyjnego i liberalnego. Występował on zawsze w sposób odważny i stanowczy w obronie wolności sumienia i słowa, oraz idei wolnomyślicielstwa, zawsze jako przeciwnik dyskryminacji rasowej, społecznej, czy politycznej. Oponował także przeciwko przemocy, uciskowi, fanatyzmowi i zacofaniu. Postawa i działalność

Kotarbińskiego, jego cechy osobowości, wybitne osiągnięcia naukowe oraz treść poglądów sprawiły, że od wielu lat jest on autorytetem moralnym i intelektualnym. Uznanie dla zasług naukowych i społecznych znalazło wyraz w wielu najwyższych odznaczeniach i godnościach, którymi był wyróżniany w kraju i za granicą.

Główną dziedziną działalności Kotarbińskiego była praca nauczyciela i wychowawcy. Rozpoczął ją zaraz po uzyskaniu doktoratu z filozofii w Uniwersytecie Lwowskim w 1912 roku pod kierunkiem Kazimierza Twardowskiego i kontynuował przez siedem lat pracę jako nauczyciel gimnazjalny łaciny i greki. Filologię klasyczną studiował na uniwersytecie niezależnie obok filozofii, dlatego też antyk grecki i rzymski był zawsze dla niego czymś bliskim i żywym. W roku 1918 rozpoczął w Warszawie swą karierę uniwersytecką, którą zakończył przejściem na emeryturę w roku 1961 po czterdziestu trzech latach pracy. Pierwsi słuchacze Kotarbińskiego wspominają, że swój pierwszy wykład inaugurujący w roku 1918 rozpoczął słowami: „Pragnę cudu, logicznego cudu: aby mój pierwszy wykład był od razu drugim” [4]. W tej żartobliwej paradoksalnej formie dał wyraz właściwej sobie dążności do omijania zbytecznych wstępów czy zapowiedzi, by słuchacze szybciej mogli dotrzeć do istoty zagadnienia. To dzięki jego działalności zaczęła powstawać swego rodzaju szkoła analityczna, antyirracjonalistyczna, a nade wszystko nastawiona na rozwijanie kultury logicznej wśród kręgów humanistycznych różnych specjalności. Słuchaczy swych Kotarbiński nie tylko uczył, ale i wychowywał. Przykładem własnego postępowania pokazywał na czym polega szacunek i prawdziwe humanistyczne uszanowanie godności ludzkiej w każdym bez wyjątku człowieku. Dzieło Kotarbińskiego żyjące w setkach urobionych przezeń osobowości słuchaczy i czytelników, jest nie mniej doniosłe niż dorobek badawczy zawarty w pracach, które nam pozostawił.

P.S. Tadeusz Kotarbiński był jedną z najpiękniejszych postaci polskiej nauki. Jego niezwykle barwny portret w swojej książce *Wytrącenie z milczenia* kreśli Magdalena Grochowska.

Bibliografia:

Kotarbiński T.,	Traktat o dobrej	robocie,	Wrocław	1982
Kotarbiński T.,	Wybór pism,	T.I-II,	Warszawa	1957
Kotarbiński T.,	Wykłady z dziejów	logiki,	Warszawa	1985
Słownik filozofów,	pod red. I.	Krońskiej,	Warszawa	1966
Woleński J., Kotarbiński,	Warszawa			1990.

Przypisy:

- [1] T. Kotarbiński, Traktat o dobrej robocie, Wrocław 1982
- [2] Tenże, Wykłady z dziejów logiki, Warszawa 1985
- [3] Tenże, Wybór pism, T.I-II, Warszawa 1957
- [4] Słownik filozofów, pod red. I. Krońskiej, Warszawa 1966

Daniel Krzewiński

Ur. 1982 w Brzegu. Magister historii Uniwersytetu Opolskiego. Pasjonat i badacz historii filozofii. Główny krąg jego zainteresowań skupia się wokół filozofii XIX i XX wieku, a także kwestii ontologicznych i filozofii religii.

[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 06-11-2009)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6919) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6919>)

Contents Copyright © 2000-2009 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2009 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach

komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl